

UMUMTA'LIM MUASSASALARIDA O'QITUVCHI IMIJINI SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Odilova Sitora Sayfitdin qizi

A.Avloniy nomidagi pedagoglarni kasbiy rivojlantirish va yangi metodikalarga o'rgatish milliy-tadqiqot instituti tadqiqotchisi; TDIU, "Marketing" kafedrası dotsenti, PhD

Annotatsiya

Ushbu maqolada mamlakatimizda o'rta ta'lim muassasalari o'qituvchi imijini shakllanish bosqichlari xronologik tarzda bayon qilingan.

Kalit so'zlar: o'rta ta'lim, imij, maktab, xususiy maktab, ta'lim, xizmat.

Аннотация

В данной статье в хронологическом порядке описаны этапы формирования имиджа учителя в средних учебных заведениях нашей страны.

Ключевые слова: среднее образование, имидж, школа, частная школа, образование, услуга.

Abstract

In this article, the stages of teacher image formation in secondary educational institutions in our country are described chronologically.

Keywords: secondary education, image, school, private school, education, service.

KIRISH

O'qituvchi imiji bu yangi paydo bo'lgan tushuncha yoki zamonaviy ixtiro emas va o'ziga xos kelib chiqishi va ilmiy shakllanish yo'liga ega. Yaqinda shakllangan konsepsiyaning o'zidan farqli o'laroq, obraz ijtimoiy hayot hodisasi sifatida, ehtimol, insoniyat jamiyati rivojlanishining barcha bosqichlarida mavjud bo'lgan. O'z imijiga bo'lgan g'amxo'rlik turli davrlarda odamlarga xos bo'lganligini bilvosita tasdiqlashni tarixiy shaxslarning omon qolgan taxalluslarida topish mumkin: Richard Arslon, Donishmand Yaroslav, Ivan Dahshatli, Filipp IV va boshqalar.

Qadimgi jamiyat odamlarning o'z imijini ahamiyatini tushunishga katta hissa qo'shgan. Qadimgi faylasuflar hali ham ijtimoiy munosabatlar etikasining asosini tashkil etuvchi bir qator umumiy qoidalar va mulohazalarni shakllantirganlar. Shunday qilib, Aristotel "odamlar bilan muomala qilganda, o'zingizni tenglar bilan teng tuting va har biriga o'z haqini bering" deb maslahat beradi. U "ortiqchalik" va "ko'zbo'yamachilik"ni qoralab, buni "mazasiz dabdaba" deb ataydi va xulq-atvor va tashqi ko'rinishni baholashning asosiy mezonini sifatida "loyiq" tushunchasini kiritadi. "O'z fe'l-atvori uchun hurmatga sazovor bo'lishni istagan odam o'rtani kuzatishi va mutanosiblikni his qilishi kerak". Shunday qilib, qadimgi davrda ham tasvirning muvaffaqiyatga ta'siri muhimligi qayd etilgan. Unga mos keladigan tashqi ko'rinish, xulq-atvor va aql-zakovatga ega bo'lish kerak edi. Bugungi kunda bu tashqi ko'rinish ichki tarkibga mos keladigan va ijobiy imijning asosi bo'lib tuyuladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Mahalliy tadqiqotchi-olim Djurayev Dusmurod Uralovich o'z maqolasida maktablarni 19 asr oxiri va 20 asr boshlaridagi maktablar faoliyatini tadqiq etgan.

1878-yilda 3 oy Farg'ona vodiysida safarda bo'lgan akademik A.Middendorf Turkiston o'lkasida o'quv maktablarni tadqiq etgan bo'lsa, [2] uning izdoshi K.Ye.Bendrikov chor Rossiyasi boshqaruvidagi Turkiston mahalliy aholisi savodxonligi bo'yicha izlanishlarni davom ettirgan.

Mavjud maktablar soni bilan xalq savodxonligi o'rtasidagi nomutanosibliklar natijasidagi anglash fikrlar Yevropa davlatlarida ham uchrab turgan. Masalan, fransuz tarixchilari Fransiya 1789-yil inqilobidan oldin aholining ommaviy savodsizligidan kelib chiqib, inqilobga kadar Fransiya qishloqlarida xalq maktablari juda kam bo'lganligini ta'kidlab kelganlar. Ammo arxiv materiallari o'rganilishi natijasida bu davrda Fransiya qishloqlarida xalq ta'lim maskanlari, maktablar soni juda ko'p bulganligi aniqlangan. Bu kabi "anglashilmovchiliklarni" davrda olib borilgan siyosat bilan bog'lab, tarixni soxtalashtirishga urinish deb baholash mumkin. Albatta, yangi "tartib" o'rnatgan inqilobchilar o'zlarining tuzumi afzal ekanligi, ularga kadar hamma savodsiz bo'lganligini uqtirganliklari tabiiy.

Tarixchi olimlarning fikricha, XIX asrning ikkinchi yarmiga kelib Turkiston xonliklarida mavjud xalq ta'limi jarayonida maktablar soni bilan u yerda beriladigan ta'lim sifati, savodlilar soni o'rtasida bog'liqlik mavjud bo'lmagan. Uning ustiga XIX asr oxiriga kelib chor amaldorlari tomonidan o'lka xalqi ta'limini tashkil etish va boshqarishdan o'z manfaatlari yo'lida foydalanishga urinishlari natijasida xalq ta'limi jarayonida maktablar soni bilan o'qitish sifati va savodlilar soni o'rtasidagi bog'liqlik to'liq izdan chiqdi" degan xulosaga keladi. [1] Bunda o'qituvchi imiji o'ziga xos tarzda bo'lib, zamonaviy o'qituvchi obrazidan sezilarli farq qilgan deyishimiz mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ma'lumotlarda XX asrning boshlariga kelib chor Rossiyasi boshqaruvidagi Turkistonda maktablar soni keskin oshganligi haqida gapiriladi. Olim Djurayev D.U. ning fikricha bunga sabab, o'lkada xalq ta'limini tashkil etish va boshqarish tizimining yo'qotilganligi, aniqrog'i e'tiborsiz qoldirilganligi, xalqning savod-xonlik darajasini oshirish va tashkil etish uz xoliga tashlab qo'yilganligiga qaramasdan birinchidan, mahalliy aholining farzand-lari bilim olishlariga bo'lgan e'tibori sunmaganligi bo'lsa, ikkinchidan chor amaldorlari o'lkada olib borgan siyosat natija-sida xar kim xar joyda (ko'proq uz xonadonlarida) e'tibordan chetda qoldirilgan, nazoratsiz "ta'lim maskan"lari tashkil etish holatlari kuchayishi oqibatida maktablar soni keskin ko'payganligi qayd etiladi. Xalq maktablarini tashkil etish bo'yicha mutaxassis, o'lka xalq maktablari 3-inspektori V.P.Nalivkinning ta'kidlashicha, 1890-yilning boshida Turkistonda maktablar soni rasman 5000 tani tashkil etgan bo'lsa, nokasman ularning soni 10000 tana yaqin bo'lgan. Ammo mazkur maktablarda o'quv jarayonining tashkil etilishi, beriladigan ta'limning sifati, bosqichlar o'rtasidagi bog'liqlik, dars jarayonining davomiyligi haqidagi tahliliy ma'lumotlar kam berilgan.

Tadqiqotchi olim Djurayev D.U. ning ilmiy maqolasida keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra, Xalq ta'limi jonkuyarlaridan biri Avloniy xam xalq savodxonligini oshirish jarayonida faol ishtirok etdi. U tomonidan tashkil etilgan "Turon" gazetasi 1917-yildan chiqib boshlab, uning sahifalarida xalq maktablari ochish, ulituvchi kadrlar tayyorlash va darsliklar nashr etish masalalaridan tashqari o'zbek qizlarini ulitish va tarbiyalash, ular uchun maktablar ochish masalalariga alohida e'tibor berildi.[1]

Tadqiqotchi olim Djurayev D.U. ning fikricha Turkiston general-gubernatori K.P. fon Kaufman hamda uning izdoshi general-leytenant N.O. Rozenbax mahalliy aholini "ruslashtirish"ga qaratilgan g'oyaga asoslanib, ibtidoiy turdagi yangi maktablar — rus-tuzem maktablari tarmog'ini yaratish loyihasini ishlab chiqdi. Tarixiy manbalarga ko'ra, 1884-y. 19-dekabrda Toshkentda birinchi rus-tuzem maktabi ochilgan bo'lib, o'quvchilar soni 41 nafarni tashkil qilgan. 1891-yili Xivada, 1894-y. Buxoroda ham ochilgan. Ularning soni 19-asr oxirida 100 dan oshgan.

Tadqiqotchi olim Djurayev D.U. o'z ilmiy maqolasida ushbu ma'lumotlarni keltiradi: "Rus-tuzem maktablarida ta'lim muddati 4 yil bo'lgan. Rus-tuzem maktablari ruscha va mahalliy sinflarga bo'lingan. Rus tili, o'qish, yozish, hisob, geometriya, tarix boshlang'ich o'zbek tili, arab tili va islom dini asoslari o'qitilgan. Rus tili, hisob, yozuv, geometriya, tarix darslarini rus o'qituvchisi, o'zbek tili, arab tili, islom dini asoslarini o'zbek muallimi o'qitgan. Saidrasul Saidazizovning "Ustodi avval" (1902), Aliasqar Kalinning "Muallimi soniy" (1903), S.M.Grameniskiyning 3 qismdan iborat o'qish kitoblari Rus-tuzem maktablari o'quvchilarining asosiy darsliklari bo'lgan. Ayrim Rus-tuzem maktablari qoshida kattalar uchun (rus grammatikasi asosini o'rgatish maqsadida) kechki maktablar, ko'chmanchi aholi uchun esa internatlar tashkil qilingan. Keyinchalik 2 yillik va ayollar uchun ham Rus-tuzem maktablari ochilgan.

XIX asrning oxirida ularning soni yuzdan oshib ketdi. Bunday maktablarda o'quv kuni ikki qismdan iborat bo'lib, dastlabki mashg'ulotlarni rus o'qituvchisi (o'quv, yozuv, hisob), ikkinchi qismida esa o'zbek domlasi olib borar edi."

Bunda o'qituvchi imiji avvalgi "madrassa imomi", "qori" hamda "rusiyzabon" obrazlarida bo'lganligini ko'rish mumkin.

Tarix fanlari doktori, professor Dilorom A'zamovna Alimovaning jadidchilar tomonidan tashkil etilgan maktablarga doir tarixiy materiallarni yig'ib, tahlil qilgan. Olimaning fikrlariga ko'ra: "1917-yilda Turkistonda 100 ta jadidlar maktabi bo'lgan va albatta, ulardagi o'qitish mullalar va musulmon ruhoniylari qarshiligiga uchrab turgan. Avval-boshdanoq bu maktablar Yevropa maktablariga yaqin va ta'limni rivojlantirishga yordam beradi, deb qaralgan, lekin tez orada bunday yangi maktablar omma ongiga yangiliklar olib kirayotgani va yoshlarning savollari ko'payib ketayotgani, jumladan, milliy ong uyg'onayotgani fahmlangan. Va navbati bilan yopila boshlagan. Bunday maktablar juda ko'p narsa berayotgan edi. Albatta, aholi asta-sekin ota/ona savod chiqarish uchun farzandini 40 kun o'qitishi kerakligini tushuna boshladi, oddiy maktabda esa bola 10 yil o'tiradi, madrasada esa 10 – 15 yil o'qiydi va faqat Qur'onni yod oladi. Yana maktabda xivich bilan savalash tizimi mavjud edi. Albatta, ular ayni maktablarni ustuvor ahamiyat berishi zarur bo'lgan muassasa deb tushungan, lekin aytib qo'yishim joizki, jadidlar harakatini keng miqyosli bo'lgan deyish xatodan

boshqa narsa emas, chunki aholining aksariyat qismi musulmon ruhoniylari ta'sirida bo'lgan, jadidlar maktablarida tafakkuri rivojlangan va bu maktablarning istiqbolini tushungan kishilar farzandlari ta'lim olgan. Jadidlar maktablarini Yevropa maktablariga bevosita o'xshash bo'lgan, deyish qiyin, lekin ularda o'sha maktablarning dastlabki namunalari bor edi. Birinchidan, ular partalar bilan jihozlangan, bu maktablardagi bolalar musulmon maktablaridagi singari yerda o'tirmagan va o'qituvchilar ularning boshi ustida kaltak o'ynatib turmagan. Jadidlar maktablarida kitoblar, keyinchalik esa xaritalar bo'lgan.

Bu o'rinda darsliklar nashr qilishda Mahmudxo'ja Behbudiy va Munavvarqorining xizmatlarini alohida e'tirof etish joiz. Dastlab darsliklar bo'lmagan. Ular Rossiyadan olib kelingan va tatar maktablariga mo'ljallangan bo'lgan. Ismoil Gasprinskiy bu masalada katta yordam ko'rsatgan. Jadidlar so'ngra o'zi darsliklar chop qilishga o'tgan. Munavvarqori va Behbudiy juda ko'p darsliklar yozgan. Masalan, "Kitobi avval" yoki matematika, adabiyot, geografiya bo'yicha darsliklarni olaylik. Albatta, ular qaysidir darajada Rossiya darsliklaridan o'zlashtirilgan bo'lishi mumkin, lekin shunga qaramay, bu juda katta olg'a siljish edi. Jadid maktablari sinflarida globuslar turgan. Bu eski miqyoslar bilan solishtirganda, butunlay yangi narsa edi va albatta, ajoyib natijalar bergan" deb ta'kidlaydi.[3]

Ta'limning eng muhim vazifalaridan biri bu uning tarbiya funksiyasidir. Chunonchi, ta'lim va tarbiya yaxlitlikda otalar va farzandlarning aloqa vositasini ifodalaydi. Aqliy mehnat sohasi uchun ta'lim bosqichi professional mutaxassisning shakllanishi jarayonida eng muhim va yetakchi o'rinni egallaydi. Aynan shu tufayli uchun o'rta asrlarda bir kasbdagi hunarmandlar uyushmalari o'z davrining ijtimoiy tuzilmasi asosida vujudga kelgan, ularning asosiy vazifasi intellektual va hunarmandlarning "reproduksiyasi", ya'ni yangi kadrlarni o'qitish va tayyorlashga qaratilgan. O'rta asrlar vaqf institutlari ta'limni harakatlantiruvchi va moddiy jihatdan ta'minotining bosh tarkibiy qismi hisoblanib, ular aholining xayr-ehsonlarini ta'lim muassasalari foydasiga ajratganlar.

Olimaning fikricha, XIX asr oxiri-XX asr boshlarida O'rta Osiyo ta'lim tizimi jiddiy transformatsiyaga uchradi, uning asosiy komponenti bo'lgan o'quv ta'lim jarayonlarining institutsional tashkillashtirilishi, ta'limning shakl va usullarida plyuralizmning shakllanishi, gender yondashuvidagi o'zgarishlar shular jumlasidandir.

Professor D.A.Alimova o'z monografiyasida shunday deb yozadi: "ta'kidlangan o'zgarishlar bir tomondan, burilish davrida jamiyatdagi ijtimoiy siyosiy diskurslarning oqibati va mahsuli hisoblanib, taraqqiyotning asosiy vektorini tanlash zaruriyati bilan to'qnash keldi. Boshqa tomondan, ta'lim tizimi jamiyatning intellektual muhitini shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi va ma'lum ma'noda, o'lkadagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar- ning kelgusi yo'lini belgilab berdi. Shu bilan birga, mazkur davrda o'quv-ta'lim jarayonlariga tatbiq etilgan – dunyoviy fanlarning joriy qilinishi, o'g'il va qiz bolalarning birgalikda o'qitilishi, tan jazosi tizimining bekor qilinishi, uslubiy va didaktik qo'llanmalar va darslik- larni ishlab chiqilishi kabi yo'nalishlar XX asr davomida o'lkadagi ta'lim tizimi evolyutsiyasida u yoki bu ma'noda rivojlan- tirildi. Sovet davrida O'zbekistonga joriy qilingan bolsheviklarning ta'lim tizimi o'z

mohiyatiga ko'ra zarbdor, ekspansion xususiyatga ega bo'ldi hamda mahalliy an'analar va islomga bog'liq bo'lgan barcha sohalarga qarshi g'oyaviy kurash olib bordi.

XX asrning 20–50 yillari intellektual hayot, xususan ta'lim tizimida rivojlanish davri bo'lsa-da, biroq u bir tomondan, Stalin qatag'onlari, to'xtovsiz fojialar, boshqa tomondan sovet hukumatining o'ylanmagan iqtisodiy islohotlari bilan olib borildi. Intellektual hayot va ta'lim tizimidagi yutuqlar, mantiqqa zid bo'lishiga qaramay, turg'unlikning kengayishi va chuqurlashuvi bilan birgalikda kechdi.

XX asrning 80-yillaridagi islohotlar nafaqat ijtimoiy-madaniy jarayonlarni murakkablashtirdi".

O'zbekistonning davlat mustaqilligini qo'lga kiritishi mamlakat ta'lim tizimi evolyutsiyasida yangi va muhim bosqich bo'ldi. Bu davrda sohaga, bir tomondan jahon ta'lim jarayonlarining eng yaxshi natijalari joriy etilgan bo'lsa, boshqa tarafdin, ko'p asrlik va milliy xususiyatlar inobatga olingan tajribalar qo'llanila boshladi. Bu borada 1997-yilda qabul qilingan Kadrlar tayyorlash milliy dasturi muhim qadam bo'lib, ta'lim- ning barcha bosqichlariga tatbiq etildi va yuqori xalqaro standartlariga javob bermoqda.[4]

O'zbekiston Respublikasida 2021/2022 o'quv yili boshiga jami umumta'lim muassasalari soni 10289 tani tashkil etib, ulardan 6368 tasi (61,9%) qishloq joylarida, 3821 tasi (38,1%) shaharlarda joylashgan. O'tgan yilning mos davriga nisbatan umumta'lim muassasalari soni 1,1% ga oshdi (108 ta). O'zbekiston Respublikasida umumta'lim muassasalari uch turga bo'linadi: boshlang'ich, umumiy o'rta va boshqalar. 2021/2022 o'quv yili boshiga umumta'lim muassasalarining umumiy sonidan 10144 tasi umumiy o'rta ta'lim maktablari, 56 tasi boshlang'ich maktablar va 89 tasi boshqa muassasalar. Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida 6272,3 ming o'quvchi, boshlang'ich ta'lim muassasalarida 7,6 ming o'quvchi va boshqa ta'lim muassasalarida 21,8 ming o'quvchi ta'lim olmoqda. 2021/2022 o'quv yilining boshiga O'zbekiston Respublikasida 827 ta boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'limi muassasalari soni va 86 ta akademik litseylar faoliyat yuritmoqda. Kasb-hunar maktablar soni 342 tani, kollejlari soni 184 tani va texnikumlar soni 215 tani tashkil etdi.

1-jadval

Ta'lim umumta'lim muassasalari 2021-yildagi asosiy ko'rsatkichlari

Hududlar	Xususiy muassasalar soni	Xususiy muassasalarda o'quvchilar soni	xususiy muassasalarda o'qituvchilar soni	Xususiy muassasalarda 9-sinfni bitirgan o'quvchilar soni, kishi	Xususiy muassasalarda 11-sinfni bitirgan o'quvchilar soni, kishi
O'zbekiston Respublikasi	135	30553	3578	1074	694
Qoraqalpog'iston Respublikasi	2	176	27	-	-
Andijon	16	2532	309	33	-
Buxoro	14	1897	268	60	58
Jizzax	5	1083	133	40	61
Qashqadaryo	2	670	60	26	-

Hududlar	Xususiy muassasalar soni	Xususiy muassasalarda o'quvchilar soni	xususiy muassasalarda o'qituvchilar soni	Xususiy muassasalarda 9-sinfni bitirgan o'quvchilar soni, kishi	Xususiy muassasalarda 11-sinfni bitirgan o'quvchilar soni, kishi
Navoiy	1	184	34	-	-
Namangan	12	1320	109	15	-
Samarqand	13	1951	253	7	10
Surxondaryo	2	409	41	-	-
Sirdaryo	1	359	44	-	-
Toshkent	3	845	62	67	-
Farg'ona	23	4982	486	295	240
Xorazm	10	1088	142	88	147
Toshkent sh.	31	13057	1610	443	178

2021/2022 o'quv yili boshiga oliy ta'lim tashkilotlarida 808,4 ming nafar talaba tahsil olmoqda, ulardan 369,0 ming nafarini qizlar tashkil etadi. Talabalarning 14,8 % davlat grantlari asosida, 85,2 % to'lov-shartnoma asosida tahsil olgan.

2020-yil 1-yanvar holatiga Respublika bo'yicha (14 hudud 201ta tuman va shaharlar) umumta'lim muassasalar soni 9 691 ta bo'lib, shulardan 6 tasi Xalq ta'limi vazirligi tasarrufidagi maktablardir. Maktablarda barcha o'qitish tillari bo'yicha sinflar soni 227 325 tani tashkil etadi.

Mamlakatimiz hududlarida eng ko'p xususiy muassasalar soni Toshkent sh.(31), Farg'ona (23), Andijon (16), Buxoro (14), Samarqand (13) va Namangan (12) viloyatlariga to'g'ri keladi. Xususiy muassasalarda o'quvchilar soni ham mutanosib ravishda Toshkent sh., Farg'ona, Andijon, Buxoro, Samarqand va Namangan viloyatlari tashkil qiladi.

Ushbu xususiy muassasalarda o'qituvchilar soniga nisbatan o'quvchilar soni qo'yidagicha bo'lganligini ko'rishimiz mumkin: Namangan– 8,3, Farg'ona – 9,7 kishi, Andijon – 12,2 kishi, Toshkent sh. – 12,3 kishi, Samarqand – 12,9 hamda Buxoro – 14,1 kishi to'g'ri kelmoqda. Demak, aynan Namangan va Farg'ona viloyatlarida kichik guruhlarda mashg'ulotlar olib boriladi, ushbu viloyatlardagi xususiy maktablarda o'quvchilarga ko'proq o'qituvchilar biriktirilib, individual yondashuv mavjud degan xulosaga kelishimiz mumkin.

XULOSA VA TAVSIYALAR

XIX asrning ikkinchi yarmiga kelib Turkiston xonliklarida mavjud xalq ta'limi jarayonida maktablar soni bilan u yerda beriladigan ta'lim sifati, savodlilar soni o'rtasida bog'liqlik mavjud bo'lmagan.

O'qituvchi imiji xar bir davrga kelib tub o'zgarishlarga boy bo'lganligini tarixiy manbalardan ko'rish mumkin.

O'zbekistonning davlat mustaqilligini qo'lga kiritishi mamlakat ta'lim tizimini tubdan rivojlanishiga turtki bo'ldi, bu davrda sohaga, bir tomondan jahon ta'lim jarayonlarining eng yaxshi natijalari joriy etilgan bo'lsa, boshqa tarafdin, ko'p asrlik va milliy xususiyatlar inobatga olingan tajribalar qo'llanila boshladi.

Xususiy ta'lim muassasalari soni yildan yilga oshib bormoqda, xususan 2021-

yilda Toshkent sh.(31), Fargʻona (23), Andijon (16), Buxoro (14), Samarqand (13) va Namangan (12) viloyatlarida eng koʻp xususiy muassasalar soni faoliyat yuritgan.

Biroq ushbu tadqiqotning cheklanganligi birlamchi statistik maʼlumotlarni yetarli emasligi bilan izohlanadi, aynan shu sabab ushbu mavzuni davom ettirishda oʻqituvchi imiji va xususiy maktablar ijobiy imiji, xususiy maktablar brendini shakllanish bosqichlari boʻyicha tadqiqotlari olib borish mumkin.

Imij yaratish bosqichlarida muloqot tashqi koʻrinishdan keyingi oʻrinda turadi. Biroq tashqi koʻrinish orqali yaratilgan imij vaqtinchalik, shu bilan birgalikda baʼzan aldatchi boʻlishi ham mumkin. Inson haqidagi tasavvurlar asosan verbal usulda, yaʼni nutq va muloqot yordamida shakllanadi. Ayniqsa, pedagogik faoliyat jarayonida verbal vosita muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki oʻquvchi yoki talabaga taʼlim berish va tarbiyaviy taʼsir oʻtkazishning birdan-bir vositasi nutqdir. Boʻlajak pedagoglar uchun muomala madaniyatini, nutq madaniyatini egallash ayniqsa zarur boʻlib hisoblanadi. [1]

Pedagogning nutqiy effekt orqali imij yaratishi notiqlik va muloqot koʻrinishida namoyon boʻladi. Oʻqituvchi nutqi birinchi navbatda nutqning kommunikativ talablariga javob berishi, shu bilan birga interaktiv (taʼsir oʻtkazish) xususiyatlarga ega boʻlishi lozim.

Oʻqituvchi pedagogik notiqlik mahoratiga ega boʻlmasa maʼruza mazmunini, darsning nazariy tushuntirish qismini tinglovchilar (talaba yoki oʻquvchilar)ga toʻliq va taʼsirli yetkaza olmaydi. Natijada taʼlim sifatiga putur yetadi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, pedagogik faoliyat faqat notiqlik bilan cheklanib qolmasligi kerak. Oʻqituvchi taʼlim-tarbiya jarayonini jonli muloqot shaklida tashkil qila olishi, chiroyli gapirish bilan birga faol tinglashni ham bilishi, eng muhimi muloqot etiketlariga izchil amal qilishi lozim. Shundagina har bir pedagog oʻz kompetentligini namoyon qilib, oʻquvchilar tasavvurida ijobiy imijini yarata oladi.[6]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/turkiston-ananaviy-maktablari-faoliyati-tarihidan-hih-asr-ikkinchi-yarmi>;
2. Курбанов Ш.Э., Сейтхалилов Э.А. Непрерывное образование в Национальной модели по подготовке кадров. — Т.: «Шарк», 2000.;
3. <https://www.uzanalytics.com/tarix/10076/>;
4. Д.А.Алимова. Ўзбекистонда таълим тарихи ва тарихшунослиги. Монография. «Tafakkur qanoti», 2015 й. ISBN 978-9943-382-68-8.;
5. <https://multiurok.ru/blog/istoriia-formirovaniia-imidzha-piedaghogha.html?ysclid=m1wcwcd7ay79591541.>;
6. <https://nauka21veka.ru/articles/filologicheskie-nauki/pedagogik-imizh-yaratishda-mulo-otning-tutgan-rni-1552587893/?ysclid=m1wcwf6v1j709588876.>;